

ETT
VÄRLDSVANT
SVERIGE

SOM UTOMLANDS. FAST HEMMA.

TIMBRO

INLEDNING

Svensk sommar. Parkerna är fulla av folk. Vissa har picknick, andra sitter bara och hänger efter dagens föreläsningar. Har man glömt picknickkorgen är det inte hela världen. Olika entreprenörer säljer mat och dryck på plats.

Efter midnatt rör sig ett nyförälskat par hemåt. De stannar till och handlar lite frukost på den nattöppna livsmedelsbutiken. I butiken passar de på att köpa en flaska rött till söndagsmiddagen. Och när de väl packar upp varorna i den lilla nybyggda lägenheten är de tacksamma över att kunna bo så centralt, trots att den har ett minimalt badrum.

Ett mer världsvant Sverige är möjligt. Där studenter kan lämna en park och gå ned till bryggan för att dricka öl på en tillfällig bar. För att få ekonomi i verksamheten säljer entreprenören bara kall öl på burk, den behöver inte ens knäppas upp innan den säljs. Studenterna kan antingen sitta kvar i baren eller gå tillbaka till sin filt. Eftersom företagaren själv bestämmer över sin verksamhet tillåts rökning. De som inte gillar rök får gå till en av alla barer där rökning förbjudits av ägaren. Senare åker de till en klubb som har öppet dygnet runt för att grannarna accepterar att det är liv i stan.

Ute i skärgården har någon som heter Ulf precis varit på en nyöppnad skärgårdskrog. I och med att det blivit lagligt att köra båt även efter ett glas vin har det blivit lönsamt med fler sådana krogar. När Ulf kommer hem till sin nybyggda stuga vid stranden, avslutar han sin kväll med att smaka av sitt eget örtekryddade, fullt lagliga, brännvin som han bränt själv.

Det krävs bara att ett antal paternalistiska regleringar avskaffas. Svenskar pratar ofta drömskt om södra Europa. Vi har inget medelhavsklimat, men på många andra sätt kan vi efterlikna det åtråvärda som finns nere på kontinenten, där allt inte är förbjudet eller detaljreglerat in i minsta detalj. Det innebär inte att Sverige skulle bli ett mer dekadent land. Det ociviliserade ligger snarare i att vuxna människor inte själva får bära ölen från baren till uteserveringen på andra sidan gatan, att rökare är tvingade att lämna uteserveringen för att ställa sig på andra sidan gatan för att ta en ensam cigarett och att vi har tillgång till mindre effektiva receptbelagda mediciner än många andra europeiska länder.

Den våta filten över spontaniteten och det roliga måste dras bort, och politikererna måste inse att svenskarna är ett vuxet folk, och börja behandla oss som det. I denna rapport har vi samlat 23 reformer som skulle göra Sverige till ett mer världsvant land.

Benjamin Dousa, vd, Timbro

INNEHÅLL

INLEDNING	3
AVSKAFFA SYSTEMBOLAGET OCH GÖR SVERIGE TILL ETT NORMALT EU-LAND	6
HÖJ PROMILLEGRÄNSEN PÅ SJÖN	9
HÖJ HASTIGHETEN PÅ SVENSKA MOTORVÄGAR	10
AVSKAFFA BULLERREGLERNA	11
LEGALISERA NATTARBETE.....	13
SÄNK ALKOHOLSKATTEN.....	15
SÄNK SKATTEN PÅ SNUS.....	16
LÅT MÄNNISKOR KÖPA EN CIGARETT	17
GÖR DET SVENSKA KROGLIVET ROLIGARE	19
MER LIV OCH RÖRELSE VID KUSTEN - AVSKAFFA STRANDSKYDDET	21
TILLÅT HEMBRÄNT	23
VÄRNA SUPPORTERKULTUREN OCH ALLSVENSKAN	24
KÖP MEDICIN PÅ ICA	26
LEGALISERA SURROGATMÖDRASKAP	28
REFERENSLISTA	29

AVSKAFFA SYSTEMBOLAGET OCH GÖR SVERIGE TILL ETT NORMALT EU-LAND

Trots att Sverige är ett av få europeiska länder med ett detaljhandelsmonopol på alkohol är det inget etablerat parti som på allvar vågar ifrågasätta dess existens. I stället är föreställningen om att Systembolaget är avgörande för folkhälsan och att monopoliet erbjuder ett rikare utbud förhärskande. Den rådande ordningen gör Sverige till ett tråkigare och krångligare land att leva i, samt en anomali i Europa.

Enligt Systembolaget skulle alkoholkonsumtionen i Sverige öka med mellan 20 och 31 procent om monopoliet avskaffades. Men när Timbro har granskat detta påstående finns det bara vetenskapligt stöd för att det svenska alkoholmonopolet eventuellt minskar konsumtionen med omkring 1 procent jämfört med en avreglerad marknad.¹ Det är inom felmarginalen och motsvarar en flaska vin per svensk och år.

Därtill stämmer inte heller påståendet att Systembolagets utbud skulle vara betydligt bättre än i jämförbara länder med en avreglerad marknad.² Visst, i vanliga kontinentaleuropeiska livsmedelsbutiker är utbudet inte fantastiskt, men tack vare den avreglerade marknaden finns det en rad specialiserade butiker med ett rikt utbud. Ofta finns det till och med möjlighet att smaka på vinet innan man köper med sig en flaska hem.

Att politiker, från höger till vänster, så envetet försvarar det svenska detaljhandelsmonopolet är ologiskt. Trots att tillgängligheten har ökat samtidigt som den svenska alkoholkonsumtionen minskat³ finns det inget parti som på allvar ifrågasätter nyttan med Systembolaget. Och ytterst sällan tas de negativa sidorna med ett detaljhandelsmonopol upp.

Men väljarna tycks inte ha samma vurm för Systembolaget som politiker. När Timbro lät Demoskop fråga över 3 000 personer om drycker med maximalt 5,5 procent alkohol borde få säljas i livsmedelsbutiker svarade hela

1 Sundén & Magnell, 2021, s. 5.

2 Fritz Englund, 2016, s. 1.

3 Folkhälsomyndigheten, 2023.

53 procent ”ja”, och endast 38 procent ”nej”. Även när vi frågade om vin borde få säljas i matbutiker var antalet positiva svar fler än antalet negativa.⁴

Det finns alltså både logiska och demokratiska argument för att avveckla Systembolaget. Därtill kommer ekonomiska och frihetliga argument som att helt nya branscher skulle växa fram runt om i Sverige. Precis som i många andra normala europeiska länder skulle nästan varje svensk småstad kunna ha en egen öl- eller vinbutik där den lokalproducerade drycken både kan provsmakas och säljas. Dessutom skulle alla Sveriges dryckesproducenter kunna sälja sin produkt direkt till kund utan ett krångligt regelverk för gårdsförsäljning eller via Systembolaget.

Utöver att avregleringen sannolikt skulle främja entreprenörskap och jobbskapande vore det även en välgärning för alla oss som bor i Sverige eller är här på besök. Det skulle helt enkelt bli lite roligare och trevligare att leva i ett land där man kan gå till den lokala vinbutiken i kvarteret, smaka på hans eller hennes nyinkomna sortiment och samtidigt köpa med sig en bit ost som passar till just den flaskan som valts ut för kvällen.

Om man inte är nöjd med sortimentet skulle det dessutom finnas möjlighet att gå till en annan butik eller beställa på nätet, vilket ger en sund konkurrens och ett rikare utbud. Ingen inköpschef på Systembolaget eller vinimportör med goda relationer till monopolet skulle längre kunna bestämma vad svenskarna får dricka och inte. Därmed skulle makt överföras till konsumenterna från byråkrater och särintressen, så att det fungerar mer som på en vanlig marknad.

Ett avskaffande av monopolet skulle även förenkla livet för den majoritet av svenskar som konsumerar alkoholhaltiga drycker. I stället för att behöva anpassa inköpen till Systembolagets mediokra öppettider skulle svensken, precis som de flesta andra européer, kunna köpa fredagsvinet i samma butik som han eller hon handlar mat i, eller inhandla två kalla öl i en kiosk på stranden. De planekonomiska köerna för att köpa dryck inför högtidshelgerna och behovet av att bunkra alkohol skulle försvinna.

Givetvis är inte alkohol genomgående ett positivt inslag i samhället. Alkoholkonsumtion har väl kända negativa konsekvenser och de som får sina liv förstörda av alkoholen ska erbjudas adekvat hjälp. Men att tvinga

4 Demoskop-rapport, 2023.

hela befolkningen i ett land att förhålla sig till ett föråldrat detaljhandelsmonopol är inte rimligt för att en liten minoritet har en problematisk alkoholkonsumtion.⁵ Särskilt inte då alkoholkonsumtionen i Sverige har minskat samtidigt som flertalet vill se en avreglering av öl- och vinförsäljningen.

Systembolagets detaljhandelsmonopol bör således avskaffas och ersättas med ett mer normalt europeiskt regelverk där vanliga livsmedelsbutiker, kiosker och dryckesproducenter ges möjlighet att sälja öl och vin. Även dagens åldersgräns där den som är 18 år är röstberättigad samt har möjlighet att gå på krogen inte anses vuxen nog att handla alkohol bör reformeras. Varje myndig svensk ska ha rätt att handla alkohol.

Starksprit bör regleras något annorlunda. Exempelvis bör försäljningen ske via licensierade butiker och striktare öppettider, men det finns inte heller här något rimligt motiv till att försäljningen ska ske genom ett statligt monopol.

REFORMFÖRSLAG

- **Avskaffa Systembolagets detaljhandelsmonopol.**
- **Tillåt livsmedelsbutiker, kiosker och alkoholproducenter att sälja öl och vin.**
- **Ge licensierade butiker möjlighet att sälja starksprit under begränsade öppettider.**
- **Sänk åldersgränsen för inköp av alla alkoholhaltiga drycker från 20 till 18 år.**

5 Folkhälsomyndigheten, 2023.

HÖJ PROMILLEGRÄNSEN PÅ SJÖN

Sedan 2010 slår den svenska sjöfyllerilagen fast att man inte får framföra en båt som är längre än tio meter eller har en maxhastighet över 15 knop om man har mer än 0,2 promille alkohol i blodet. Denna mycket restriktiva promillegräns gör Sverige till något av en udda fågel jämfört med våra grannländer.

Exempelvis är gränsen för både sjö- och rattfylleri i Danmark 0,5 promille.⁶ En person med 0,4 promille i blodet kan alltså sätta sig i en bil och köra till sin båtklubb på den danska sidan av Öresund helt lagligt, men om han eller hon sedan kör ut med båten och korsar den svenska territorialvatten-gränsen är detta att betrakta som sjöfylleri. Även i Finland och Norge är gränserna för sjöfylleri högre än i Sverige (1,0 respektive 0,8).⁷

Sverige sticker alltså ut jämfört med våra nordiska grannländer och lagen har sedan 2010 mött betydande kritik. Bland annat har Sjörättsinstitutet vid Stockholms universitet påtalat att den inte är motiverad.⁸ Att ha samma låga promillegräns på sjön som på vägen är dessutom ologiskt då trafikintensiteten och hastigheterna på sjön och vägen inte är jämförbara.

Sjöfyllerilagen är ett stort ingrepp i svenskt båtliv och ett onödigt förmynderi som rimligen bör revideras. Att båtägare inte längre kan besöka skärgårdskrogar, ta ett eller två glas vin till maten, och sedan ta båten hem är hämmande för hela skärgårdslivet och gör båtlivet i Sverige mindre attraktivt. Precis som med alla andra typer av förbud och begränsningar medför även sjöfyllerilagen negativa konsekvenser för människors och företags frihet. Givet att gränsen på 0,2 promille alkohol är svår att motivera ur säkerhetssynpunkt bör den revideras.

REFORMFÖRSLAG

- **Höj gränsen för sjöfylleri till nordiska nivåer (mellan 0,5–1,0 promille).**

6 Yle, 2016.

7 Ibid.

8 Tiberg, 2013.

HÖJ HASTIGHETEN PÅ SVENSKA MOTORVÄGAR

Sedan 2008 är det möjligt med hastighetsbegränsningar upp till 120 km/h i Sverige. Men fortfarande är 110 km/h normen på de flesta svenska motorvägar. Jämfört med många övriga EU-länder är de svenska hastighetsbegränsningarna på motorvägar lågt satta. I exempelvis Danmark är standardhastigheten på motorvägar 130 km/h och i Tyskland är det till och med fri fart på många sträckor, men med en rekommenderad gräns på 130 km/h.⁹

I takt med att bilarna blir säkrare och vägarna bättre är det rimligt att hastigheterna anpassas uppåt. Detta bör inte ske överallt. I tätbebyggt område eller på andra sträckor där många oskyddade trafikanter kan vara utsatta bör hastigheterna hållas låga.

Men på motorvägar är det rimligt att höja hastighetsbegränsningarna. När VTI under 2015 utvärderade höjningen av hastighetsbegränsningen på vissa motorvägssträckor från 110 km/h till 120 km/h fann de att antalet för olyckade på dessa sträckor var i princip oförändrat.

Det finns ingen rimlighet i att Sverige ska ha en så låg normhastighet på motorvägarna som 110 km/h när länder som Danmark och Tyskland har 130 km/h respektive fri fart på motorvägarna. Jämfört med dessa länder är Sverige ett glesbefolkat land där bilen är det bärande transportmedlet för många invånare. Dessutom är bilen en frihetssymbol och ska således inte begränsas i onödan. Ingenting talar heller för att svenskar skulle vara sämre bilförare än danskar och tyskar.

REFORMFÖRSLAG

- **Höj hastigheten till minst 130 km/h på alla svenska motorvägar och inför fri fart på lämpliga sträckor.**

⁹ EU-kommissionen, 2016.

AVSKAFFA BULLERREGLERNA

Debaser, Kägelbanan och Bitter Pills i Stockholm är bara några av dem – klubbar som fått stänga på grund av klagande grannar. När restaurangen Bitter Pills i Stockholm ville anordna livespelningar chockhöjde bostadsrättsföreningen som äger fastigheten hyran som svar. Kägelbanan invigdes 1887 och är i dag Södra teaterns största scen, samt en av Stockholms viktigaste medelstora arenor för livemusik. Efter klagomål från fyra grannar på Katarinavägen krävde miljöförvaltningen i Stockholms Stad att Södra teatern skulle ta itu med bullret. Detta ledde till att Kägelbanan efter 132 år fick stänga. I dag är det en kontorslokal.

Den som vill driva krog behöver utöver vad vi redan tagit upp i rapporten även ansvara för att verksamheten håller sig inom tillåtna bullernivåer – oavsett placering. Ligger krogen mitt i stan gäller samma regler som kvarteretskrogen i bostadsområdet. Att det låter mer i städer bör dock inte förvåna någon, och sådant som är roligt tenderar dessutom att låta lite extra. Ett exempel är festivaler. Varje år hålls Hammarkullefestivalen i Göteborg. En stor karneval som anordnades första gången 1974. Hammarkullefestivalen i Göteborg krävdes på vite på 30 000 kronor förra året för ”farliga” ljudnivåer. Kommunens miljöinspektörer kunde konstatera att ljudet från framför allt trummorna i tåget var för högt.¹⁰ Maxvärdet för karnevalen var satt till 110 decibel och när trumgruppen passerade publiken på Bredfjällsgatan uppmättes 113,9 decibel.

Men klagande på buller gäller inte bara krogar och festivaler utan även förskolor, kyrkklockor och basketplaner. På skolorna Sverkerskolan och Tiundaskolan i Uppsala har man plockat bort möjligheterna till basketspel. Ljudet från studsande bollar och kast från skolgården mätte 48 decibel efter klockan 22.00 vilket var över gränsen för sena kvällar.¹¹ Grannarna klagade och basketkorgarna togs bort. För att jämföra brukar en normal samtalston mäta ungefär runt 60 decibel.

¹⁰ Göteborgs-Posten, 2022.

¹¹ UNT, 2022.

Den som väljer att bosätta sig i en storstad bör också räkna med att ljudnivån är högre än ute på landsbygden. Bullerreglerna och de som åberopar dem riskerar att tömma våra städer på folk, vilket skapar tråkigare och otryggare städer. Det finns faktiskt möjlighet att inte bo precis bredvid en skola om man avskyr barnskrik eller en nattklubb om man inte älskar nutida festmusik. Man bör rimligen kunna förvänta sig av människor som väljer att flytta till städer att de också förstår att bullernivåerna kommer att vara högre där. Att människor ska ges rätt till tysta hemmiljöer, oavsett om de själva väljer att bosätta sig i städer, innebär flera kostnader för samhället. Antalet uteserveringar blir färre och de tillåts hålla öppet kortare tid på dygnet. Men antalet platser där bostadsbyggande tillåts blir också färre, vilket ger oss färre och dyrare bostäder. Därför borde dagens bullerregler avskaffas.

REFORMFÖRSLAG

- **Låt livet låta – avskaffa bullerregler.**

LEGALISERA NATTARBETE

Tänk dig att du vill lyssna på musik mitt i natten, på väg hem från en dejt eller en utekväll. Du upptäcker dock att Spotify inte fungerar. Musiktjänsten ligger nere på grund av ett tekniskt fel, och trots att deras huvudkontor ligger mitt i Stockholm är det ingen som jobbar och kan hjälpa deras utländska kollegor att åtgärda felet. Anledningen till att ingen svensk ingenjör arbetar beror inte på att ingen vill jobba på natten, utan på det svenska förbudet mot nattarbete.

Den uppmärksamme kan reagera på att taxichaufförer, sjuksköterskor och bartenders är några av flera olika yrkesgrupper som ändå jobbar på natten.

Det finns nämligen två undantag till förbudet, antingen att man får tillåtelse av fackförbundet genom kollektivavtal eller att Arbetsmiljöverket ger dispens. Spotify, vars anställda har genomsnittslöner på över 100 000 kr i månaden, har inte kollektivavtal. Det innebär att deras enda möjlighet att ha ingenjörer i beredskap på natten är genom dispens från Arbetsmiljöverket. Tyvärr tillämpas dispensen restriktivt, och Spotifys tjänster är inte tillräckligt viktiga för att få dispens, enligt myndigheten.¹²

Det är inte heller säkert att ett tecknande av kollektivavtal skulle innebära att nattarbete tillåts för företaget. Folkes Livs i Uppsala har uppmärksamats för deras kamp för att få ha nattöppet.¹³ Kunderna ville ha det, handlaren ville ha det och de anställda ville ha det. Men facket vägrade tillåta livsmedelsbutiken att ha nattöppet, och argumenterade att livsmedelsbutiker inte är lika viktiga som sjukhus eller blåljuspersonal. Det kan alla skriva under på, men med tanke på att facket tillåter mackar och kiosk-kedjor att ha dygnet-runt-öppet är det svårt att se bedömningen som något annat än ytterst godtycklig.

Förbudet i lagstiftningen har motiverats av att det är dåligt för hälsan att jobba natt. Enligt senare forskning från Stressforskningsinstitutet vid Stockholms universitet finns det riskfaktorer vid nattarbete, men riskökningen

¹² *Dagens industri*, 2023.

¹³ *Ergo*, 2015.

är ganska liten och ofta överdriven. ”Det verkar som om nattarbetare inte behöver oroa sig för hälsan”, sammanfattade professor Torbjörn Åkerstedt saken för några år sedan.¹⁴ Det verkar med andra ord inte som om nattarbete är så farligt att det motiverar ett förbud. Även om nattarbete vore farligt, blir det knappast mindre farligt för att en fackförening tillåter det.

Om en företagare vill starta en krog, ha nattöppet i sitt café eller bokhandel, eller erbjuda nattugglor möjlighet att handla mat på natten bör denne få göra det utan att behöva ha ett godtyckligt godkännande av facket eller Arbetsmiljöverket. Entreprenörer har tillräckligt att göra även utan att behöva ansöka om godkännande för sina öppettider. Det är ingen rättighet att ha tillgång till nattöppna butiker, men det bör vara en rättighet att kunna erbjuda det för andra. Frågan handlar i grunden om huruvida individer ska ha större egenmakt över sin arbetstid, eller om makten ska ligga hos facket eller hos Arbetsmiljöverkets byråkrater.

Det skulle ge förutsättningar för ett tryggare samhälle med mer kommers, ett roligare Sverige med möjligheter att göra saker på annorlunda tider och större valfrihet för individer som föredrar att jobba natt.

REFORMFÖRSLAG:

- **Avskaffa förbudet mot nattarbete.**

¹⁴ *Sydsvenskan*, 2017.

SÄNK ALKOHOLSKATTEN

Vissa regleringar och skatter införs med en uttrycklig intention att lägga sig i hur människor ska leva sina liv. Två exempel på det är skatterna på alkohol och tobak. I Sverige gör alkoholskatten att det inte går att leva ett fullkomligt normalt och icke-dekadent liv utan att drabbas av höga priser och moralism.

Skatterna på alkohol har genom historien motiverats på olika sätt. Första halvan av 1950-talet motiverades alkoholskatten av rent fiskala skäl, men allt efter det har betoningen på alkoholmissbruk varit det bärande skälet.¹⁵ På senare tid har alkoholskatten varit sammankopplad med utvecklingen av hälso- och sjukvård och beskattningen har numera två syften: att öka statens inkomster och att minska konsumtionen.

Den synen lever kvar än idag och har förstärkts i och med en etablerad miniminivå för punktskatter på alkohol i EU. Dock har Sverige i jämförelse med övriga EU-länder en betydligt högre alkoholskatt vilket lett till en stor privatinförsel av alkohol till Sverige. Svenska priser är 62 procent högre än EU-snittet.¹⁶ Priset som en genomsnittlig tysk betalar för alkohol är cirka 40 procent av vad en svensk betalar. Den genomsnittlige dansken betalar cirka 70 procent för sin alkohol.¹⁷

Alkoholskatten ställer inte bara till problem för individen genom högre priser, utan även för staten. I en statlig utredning från 2005 föreslogs att alkoholskatten på sprit skulle sänkas med 40 procent och att skatten på öl och vin skulle sänkas med 30 procent.¹⁸ Bland annat var det mot bakgrund av den höga införseln av alkohol till Sverige. Smugglingen av alkohol innebär en skatteförlust på runt 1,7 miljarder årligen.¹⁹ En sänkning av alkoholskatten skulle alltså inte bara innebära ett mindre paternalistiskt Sverige utan också ge staten ökade skatteintäkter.

REFORMFÖRSLAG

- **Sänk alkoholskatten till normala EU-nivåer, exempelvis dansk eller tysk nivå.**

15 SOU 1957:13, s. 31.

16 Fölster, 2022, s. 13.

17 Sundén, 2019, s. 87.

18 SOU 2005:25, s. 17.

19 Polismyndigheten, 2021, s. 13.

SÄNK SKATTEN PÅ SNUS

Tobaksskatten är en bred skatt som tas ut på varor som röktobak och snus. Utformningen varierar något mellan de olika produkterna. Cigaretter, cigarriller och cigarrer beskattas per antal. För röktobak har staten i stället valt en beskattning utifrån mängden tobak, och tas ut i kronor per kilo. För snus och tuggtobak gäller samma modell, det vill säga utifrån mängden tobak som återfinns i förpackningen.

Om syftet är skademinimerande är höjd skatt på tobak, och framför allt snus, fel väg att gå. De hälsofaror som rökning för med sig är i dag välkända i det svenska samhället. Alla vet att rökning ökar förekomsten av cancersjukdomar, hjärt-kärlsjukdomar och infektioner i andningsorgan. Däremot är hälsofarorna med snus betydligt färre. Sverige bör ha en tobakspolitik som reflekterar detta. Sverige har lägst andel rökare i hela EU. Troligtvis har det att göra med att Sverige har snuset.

Men snuset är hårt beskattat. Skatten på snus har ökat med över 400 procent sedan 2006 och senaste höjningen trädde i kraft vid årsskiftet 2023 från 468 kr per kilo till att idag ligga på 508 kronor per kilo.²⁰ Eftersom snusare sällan tänker i kilo, kan man tänka sig att en snusdosa nu beskattas med 10,16 kr. Den som snusar en dosa per dag betalar således 3 700 kr i skatt per år. Därutöver ska momsens på 25 procent adderas. Tobaksfritt snus, även kallat vitt snus, beskattas med 200 kr per kilo.

För att fler ska börja snusa i stället för att röka behöver punktskatten på snus sänkas. Studier utförda vid Karolinska Institutet visade även att snusbruk inte ökade risken för cancer i vare sig munhålan eller bukspottkörteln.²¹ Vad som i stället framkom vid studierna var ett samband mellan dessa sjukdomar och såväl alkohol som rökning. Det blir därför smått parodiskt när EU väljer att förbjuda det som inom forskningen visar sig vara minst farligt.

REFORMFÖRSLAG

- **Sänkt skatt på snus och tobaksfritt snus.**
- **Slopad tillsynsavgift för tobaksförsäljare.**

²⁰ Skatteverket, 2023.

²¹ Araghi m fl, 2017, s. 687.

LÅT MÄNNISKOR KÖPA EN CIGARETT

I tobakslagen²² regleras inte bara var man får röka cigaretter, utan även hur många cigaretter som får köpas. I lagens 5 kap. 13 § står bland annat att:

”En styckförpackning med cigaretter ska innehålla minst 20 cigaretter ... Cigaretter, rulltobak och portionsförpackat snus får inte tillhandahållas konsumenter på marknaden i mindre mängd än vad som framgår av första och andra styckena.”

Lagen om antalet cigaretter infördes 2005. Redan innan det var det förbjudet att sälja cigaretter styckvis på grund av tvingande lagstiftning om varningstexter. Men mindre förpackningar fanns att tillgå innehållande tio eller färre cigaretter. Syftet med att specificera antalet var att man ansåg att större förpackningar gör det svårare att rekrytera rökare, speciellt barn och ungdomar.²³ Europeiska Unionen hade vid tillfället lämnat en rekommendation om 19 cigaretter som minsta antal i en förpackning. Rekommendationen var inte tvingande men gav den dåvarande regeringen stöd i att förbjuda förpackningar med mindre än 19 cigaretter.

Alla vet att det är dåligt att röka. Delvis för att det står på förpackningarna, men om man inte kan läsa räcker det numera med att bara titta på bilderna. Det har inte gått någon människa förbi att man riskerar att få cancer av rökning. Om man då bara vill röka ibland måste man ändå köpa ett helt paket bestående av 20 cigaretter.

Argumentet mot att barn och unga lättare kan komma över cigaretter går lätt att möta med att en stor andel av den vuxna befolkningen troligtvis skulle röka mindre, om man slapp röka dagens 20 cigaretter trots att man bara var sugen på en. Att tillåta styckförsäljning av cigaretter gör att konsumenter inte behöver köpa en hel ask som kanske blir liggande och lockar till mer rökning.

Dessutom skulle en sådan reform göra att konsumenterna får mer variation och valfrihet i sitt rökande, eftersom man kan välja mellan olika märken

22 SFS 2018:2088. Lagen om tobak och liknande produkter.

23 Prop. 2004/05:118, s. 22 f.

och sorter utan att binda sig till en viss typ. Att köpa cigaretter i styck är alltså både ett bättre och roligare alternativ för dem som vill röka en cigarett någon gång ibland.

REFORMFÖRSLAG

- **Tillåt försäljning av cigarettpaket med ett färre antal cigaretter i och även styckförsäljning av cigaretter.**

GÖR DET SVENSKA KROGLIVET ROLIGARE

Det svenska kroglivet är sällsynt tråkigt, vilket också gör svenska städer till trista platser att vara på. Det räcker med att åka till Köpenhamn för att få en radikalt annan upplevelse. I Köpenhamn, precis som i många andra europeiska städer, kan man röka på uteserveringar, dricka öl i en lekpark medan barnen leker, eller sitta på en uteservering oavsett när på året man råkar vara på besök. Vi har flera olika regleringar som försvårar för krögare att driva och starta upp verksamheter. Det gör Sverige till ett tråkigare land att leva i.

När det är fint väder brukar parker fyllas av människor som solar, spelar spel och lyssnar på musik. Många vill också ta med en flaska vin, eller ett par kalla öl. Men var man får dricka är i Sverige en kommunal angelägenhet. Om de styrande i kommunen vill kan de införa förbud mot alkoholförtäring på allmän plats. De flesta kommuner gör också det på vissa platser. I Stockholms stad är det tillåtet att dricka alkohol i vissa parker under vissa tider på dygnet. I Lunds kommun är det i stället tillåtet att dricka alkohol överallt på allmän plats. Lunds exempel bör bli allmänt rådande.

Under pandemin tillät flera kommuner att restauranger öppnade sina uteserveringar något tidigare på året än vanligt för att minska smittspridningen. Det visade sig att det fanns en efterfrågan. Nu när pandemin är över har de flesta kommuner återgått till hur det var innan. Den som besöker Paris under vintern kommer upptäcka att det mycket väl går att hålla uteserveringar öppna under årets alla månader, blir det för kallt finns lösningar för det. Det bör vara upp till den som driver en restaurang att avgöra om och när uteserveringen ska vara öppen.

Men det är inte säkert att uteserveringar kommer att vara efterfrågade i svenska städer under årets alla månader. En bidragande orsak till det är det allmänt gällande rökförbudet på restauranger och krogar, inklusive deras uteserveringar. 2005 infördes rökförbud inne på restauranger. 2019 utökades den här inskränkningen till uteserveringar. Rökförbud motiveras ofta med att alla har rätt till en rökfri arbetsplats, det gör däremot argumentet svagt när det kommer till att tillämpa förbudet över platser utomhus. Den

som driver verksamheten bör också få bestämma vilka regler som ska tillämpas.

Restauranger och barer i allmänhet, och deras uteserveringar i synnerhet, förhindras dessutom av andra bestämmelser.

I många andra länder är det fullt möjligt att gå till ett ölcafé eller en vinbar som inte serverar något annat än dryck. I Sverige behöver man servera mat för att också kunna servera alkohol.²⁴ Den som vill öppna ett ölcafé behöver alltså också investera i ett dyrt kök. Kravet på matservering innebär exempelvis att färre lokaler i våra städer kommer att kunna användas för alkoholservering. Enligt rapporten Cityklimatet är det just verksamheter inom café och restaurang som växer i städer, medan handel, framför allt av sällanköpsvaror, ser en negativ trend.²⁵ I flera städer finns dessutom tomma lokaler. Men om de verksamheter som efterfrågas inte får möjlighet att flytta in i lokalerna blir konsekvensen i stället att lokalerna står tomma.

REFORMFÖRSLAG

- **Tillåt människor att dricka alkohol överallt på allmän plats.**
- **Låt uteserveringar hålla öppet när de vill, året om.**
- **Låt krögarna bestämma om restaurangen ska vara rökfri eller inte.**
- **Slopa matkravet för att få serveringstillstånd.**

24 Bengtsson & Kopsch, 2020, s. 4.

25 WSP, 2019.

MER LIV OCH RÖRELSE VID KUSTEN - AVSKAFFA STRANDSKYDDET

Den som besöker Medelhavet upptäcker snart att hela strandremsan normalt sett består av restauranger och andra verksamheter. Det är trevligt att promenera längs stränderna och gå in i någon restaurang eller butik. I många länder finns också små byar som tillåtits växa fram precis vid vattnet. Det är ett pittoreskt och trevligt inslag. I Sverige lyser sådana exempel oftast med sin frånvaro. Orsaken är strandskyddet, en överreglering som behöver avskaffas.

I Sverige är det regel, snarare än undantag, att man inte får bygga i strandnära lägen. Den generella regeln säger att man inte får bygga 100 meter från strandkanten, men länsstyrelsen kan utöka avståndet till 300 meter om det krävs för att upprätta något av strandskyddets två intressen; att långsiktigt trygga allmänhetens tillgång till strandområden och att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet.

Men de här två syftena kan uppnås genom andra metoder. Det finns dessutom andra syften som bör bejakas, att mark i så stor utsträckning som möjligt tillåts användas i sin bästa form. Är det lönsamt att bygga bostäder, kontor eller butikslokaler på en bit mark bör det vara regel, snarare än som idag undantag, att den som äger marken också får göra det.

Det kan naturligtvis finnas fastigheter vid vatten som är värda att skydda av olika skäl. Exempelvis kan vi vilja bevara vissa kulturhistoriska miljöer i gamla fiskelägen i Skåne eller Stockholms skärgård. Vi kan också vilja bevara orörd natur eller säkerställa att det finns badplatser. Strandskyddet är förstas ett sätt att göra det på, men det är ett mycket ineffektivt sätt.

Om man hårdrar det finns två sätt för det offentliga att hindra bebyggelse av mark. Det ena alternativet innebär att det offentliga köper marken till marknadspris, och beslutar att inte bygga något på marken. Det andra alternativet innebär att genom lagstiftning och regleringar förhindra den som äger marken från att bygga något. Det finns en viktig skillnad mellan de två alternativen, som får stora konsekvenser för markanvändningen i Sverige.

Om det offentliga måste betala marknadspris för den mark man väljer att inte exploatera kommer man att landa i en optimal (från samhällets synvinkel) kvantitet av skyddad och obebyggd mark. När det offentliga behöver betala marknadspris för mark som ska skyddas behöver en avvägning göras. Är marken man vill skydda värd sitt pris, eller ska man låta bli och tillåta bebyggelse?

Om det offentliga i stället kan lagstifta om att den som äger marken inte får bygga på den bärs en stor del av kostnaden av markägaren och inte av det offentliga. Konsekvensen blir överreglering, alltså att för mycket mark skyddas. Det svenska strandskyddet är ett typexempel.

I tidigare avsnitt har vi beskrivit hinder för krogar och restauranger. Även strandskyddet är ett hinder. Det finns många lägen i svenska städer som hade varit väl lämpade för restauranger och barer, många av dem vid vattennära lägen. De flesta svenska städer har byggts upp nära kusten, vilket innebär att det finns flera havsnära lägen som idag står oanvända, eller nyttjas dåligt som parkeringsplatser eller promenadstråk.

I andra länder kan restauranger finnas på stränder utan att människor för den sakens skull hindras från att få tillgång till vattnet. Restaurangerna ger snarare en bättre möjlighet att göra just det. Det svenska strandskyddet hindrar verksamheter från att öppna på våra stränder.

Ett avskaffat strandskydd, som ersätts av att det offentliga får bära hela kostnaden för områden som ska skyddas från bebyggelse, skulle ge mer liv och rörelse vid vattnet. Fler skulle kunna bo vackert, och fler verksamheter skulle kunna öppna upp på platser där människor vill vistas.

REFORMFÖRSLAG

- **Fler bostäder och restauranger vid vattnet – avskaffa strandskyddet.**

TILLÅT HEMBRÄNT

Sverige har världsledande destillerier som Hernö Gin, High Coast Whisky och Mackmyra. Dessa framstående namn är vittnesbörd om kvaliteten och skickligheten inom svensk alkoholproduktion. Tyvärr har mycket av skickligheten och hantverket motarbetats och förbjudits under de senaste århundradena.

Svenskarna har troligtvis alltid tillverkat alkoholhaltiga drycker, men den svenska hembränningen tog fart på 1600-talet, då svenskarna lärde sig att göra brännvin av säd i stället för att destillera det ur vin.²⁶ Det bränns allt mindre hembränd sprit i Sverige. Tillgången på billig sprit från Danmark och Tyskland har till stor del ersatt hemtillverkningen, enligt alkoholforskare.²⁷

Det står klart att Sverige har potentialen att skapa fler framstående destillerier, men byråkratiska hinder och restriktiva lagar, som förbudet mot hembränning, står i vägen. Det är dags att vi avlägsnar dessa hinder och öppnar upp för större kreativitet och ekonomisk tillväxt.

Hembränning ger individer möjligheten att utforska olika smaker och tekniker, vilket kan leda till framväxten av nya och unika produkter. Detta är särskilt viktigt i ljuset av Systembolagets monopol, som begränsar utbudet och möjligheten att köpa särskilt smakrika eller unika alkoholprodukter. Om man inte kan köpa det man vill ha, borde man åtminstone ha rätten att skapa det. Det skulle dessutom vara en frihetsreform för glesbygden, där närmsta Systembolag ligger långt bort och där närheten till billig alkohol från kontinenten är frånvarande.

En legalisering av hembränning är att erkänna och bevara en del av vår kulturella historia. Hembränning har en lång tradition i Sverige, och att tillåta egen produktion motsvarande sitt husbehov skulle vara ett steg mot att uppskatta och bevara denna tradition.

REFORMFÖRSLAG:

- **Legalisera hembränning för eget bruk.**

²⁶ Svensson, 2021, s. 25.

²⁷ SVT, 2019.

VÄRNA SUPPORTERKULTUREN OCH ALLSVENSKAN

Allsvenskan rankades av UEFA som den 23:e bästa ligan i Europa 2023. Ligan är således sämre än Cyperns, men något bättre än Rumäniens. Såväl den norska som den danska fotbollsligan är betydligt bättre än Allsvenskan, men trots detta är det lagen i Allsvenskan som drar mest publik i Skandinavien. Säsongen 2021/2022 var fem av de sju fotbollslagen i Skandinavien som drog mest publik till sina hemmamatcher svenska.²⁸

Att Allsvenskan och Superettan hade över 2,7 miljoner besökare under säsongen 2022 beror således inte på att nivån på fotbollen är fantastisk eller att arrangemanget är perfekt. I stället är det inramningen och stämningen som skapas av den levande supporterkulturen som lockar besökare. Exempelvis är derbymatcherna i Stockholm närmast unika i sin laddning och inramning och skapar en extra dimension till den svenska klubb fotbollen.

Tyvärr finns det en rad hämmande regleringar som motarbetar supporter kulturen och fotbollsupplevelsen i Sverige. Det är exempelvis inte tillåtet att använda pyroteknik inne på arenorna trots att detta skulle kunna ske på ett säkert sätt. Resultatet av dagens förbud mot pyroteknik är verkningslöst då bengaliska eldar används var och varannan match. Eftersom användandet är kriminaliserat maskerar sig ofta personer som använder pyroteknik och när exempelvis en bengalisk eld används som ett verktyg för våld, genom att den kastas, blir det svårt att identifiera våldsverkaren. Att legalisera pyroteknik, exempelvis längst ned framför en ståplatsläktare, skulle göra arrangemangen säkrare samtidigt som behovet av att illegalt smuggla in pyrotekniska pjäser skulle minska. I Norge är vissa bengaler tillåtna under just sådana former sedan 2016,²⁹ något som både fungerar bra och är uppskattat av supportrarna. Det borttagna förbudet har inte lett till några större pro-

28 FotbollDirekt.se, 2022.

29 *Göteborgs-Posten*, 2016:1.

blem – tvärtom menar norska supporterorganisationer att det är ett positivt exempel på samarbete mellan fotbollen och polisen.³⁰

Men en legalisering av pyroteknik under ordnade former betyder inte att huliganismen inom fotbollen inte ska stävjas. Det är däremot viktigt att detta sker genom att individer som begår brott straffas och stängs av, inte genom kollektiva bestraffningsmetoder. Tidigare år har Polismyndigheten ägnat sig åt kollektiv bestraffning av hela supporterkollektivet genom att dra ned på kapaciteten på ståplatsläktare. Den strategin var verkningslös och skadlig.

Utöver förbudet mot pyroteknik är även förbudet mot starköl inne på läktarna hämmande för besöksupplevelsen. I dag tvingas supportrar som vill dricka en starköl köa till överfulla barer i halvtidspausen. Det bör självfallet vara tillåtet att dricka alla sorters alkoholhaltiga drycker även på en fotbolls-läktare så länge man är myndig.

Att försvara för supporterkulturen och försämra besöksupplevelsen genom att förbjuda pyroteknik och alkoholförsäljning på läktarna är skadligt. Allsvenskan hålls levande tack vare besökarna, inte av att fotbollen är fantastisk. Onödiga regleringar riskerar att skada Allsvenskan och den unika fotbollskultur som har byggts upp i Sverige.

REFORMFÖRSLAG

- **Tillåt pyroteknik på arenorna under ordnade former efter norsk modell.**
- **Tillåt alkoholservering på fotbolls-läktarna.**

30 Göteborgs-Posten, 2016:2.

KÖP MEDICIN PÅ ICA

”Städat medicinlåda och hittat två DayQuil! Lycka! Antagligen är det absolut ovetenskapligt men jag tycker att det är det enda som är bra mot förkylning. Kan fortfarande inte begripa varför man måste åka till England eller USA där det finns i de enklaste drugstores.”

Så skrev riksdagspolitikern och tidigare justitieministern Beatrice Ask (M) på Facebook år 2018. Hon har naturligtvis rätt i att man borde få köpa liknande medicin i affären, receptfritt. Anledningen till att man inte kan köpa DayQuil receptfritt på ett vanligt apotek i Sverige är att det innehåller Dextrometorfan, DXM, som 2008 narkotikaklassades av den regering som Beatrice Ask var justitieminister i. Lite olyckligt kan man tycka. Efter flera påpekanden att preparatet är förbjudet ändrar Beatrice Ask sitt inlägg och skriver att hon såklart respekterar det.

I Sverige har vi en historia av att det är mycket svårt att få tag på läkemedel utan recept. När apoteksmonopolet föll följde ett antal avregleringar, varav en var att lättare smärtlindrande preparat och viss typ av allergimedicin skulle kunna säljas i matvarubutik och på bensinmackar. Behöver man medicin utöver det får man vända sig till sjukvården för recept. Systemet är till och med så stelbent att apotek inte kan ge ut någon annan typ av volym eller förpackning än den som läkaren ordinerat. Behöver du en nässpray för gräspollen och läkaren bara har ordinerat en enkel förpackning kan du inte slå ihop dina uttag och köpa den förpackning som finns på apoteket, men som innehåller två spraydoser. Säger ditt recept att du ska ha munsönderfallande tabletter kan du inte ändra till vanliga tabletter – trots att läkemedlet innehåller samma substans och dosering.

När matvarubutiker fick lov att börja sälja enklare läkemedel efter 2009 skapades en egen lag. I den står tydligt att lagen skiljer sig från det som rör apotek och att det är läkemedelsverket som beslutar om vilka läkemedel som får säljas.³¹ Regleringen är hårdare än för apotek. Men till vilken nytta? Vill man till exempel ha Alvedon i tablettform kan man i stället bara gå till apo-

31 SFS nr: 2009:730 om handel med vissa receptfria läkemedel.

teket. Regleringen gör det också mycket svårare att få tag på mediciner som kan vara nödvändiga att ha tillgång till på kvällstid eller liknande. Ett exempel på det är dagen efter-piller som finns receptfritt på apoteket men ej får säljas i matvarubutiken.

REFORMFÖRSLAG

- **Tillåt större frihet och tillgång till idag receptbelagda läkemedel.**
- **Tillåt detaljhandeln att få sälja samma mediciner som finns receptfritt på apotek.**

LEGALISERA SURROGATMÖDRASKAP

Fria vuxna individer ska i så stor utsträckning som möjligt ha rätt att fatta beslut över sina egna livsval. Det gäller också rätten att bestämma över sin egen kropp och vad man vill göra med den.

Att en vuxen kvinna, mot betalning eller gratis, väljer att bära någon annans barn är således inte ett beslut som staten ska ha synpunkter på. Livmodern tillhör kvinnan, inte staten. Därför är det märkligt att det i Sverige inte är tillåtet med surrogatmödraskap. Oavsett om kvinnan som bär barnet får betalt eller ej.

Utöver de principiella argumenten för att tillåta surrogatmödraskap finns det även praktiska anledningar till att det bör tillåtas. Redan i dag föds det många barn till svenska föräldrar genom surrogatmödraskap som har arrangerats utomlands, exempelvis i USA. Surrogatmödraskap går således inte att stoppa via inhemsk lagstiftning, men det går att försvåra. Det är ovärdigt att barnlösa svenska par ska behöva åka till en annan kontinent för att skaffa barn när det lika gärna skulle kunna göras här i Sverige.

Därtill är det ologiskt att det är lagligt att donera sin njure till någon som är i behov av den, men att det inte är lagligt att bära någon annans barn. Förbudet mot surrogatmödraskap i Sverige bygger på en skev bild av att kvinnan alltid ska betraktas som ett offer och att hon saknar egen agens. Så är naturligtvis inte fallet.

I ett tolerant och världsvant samhälle ska friheten inte inskränkas i onödan. Det som inte skadar någon annan ska också vara tillåtet. Surrogatmödraskap skänker glädje och liv. Det är något som bör bejakas, inte motarbetas.

REFORMFÖRSLAG

- **Legalisera såväl altruistiskt som kommersiellt surrogatmödraskap.**

REFERENSLISTA

- Araghi, Marzieh, m. fl., 2017. "Use of moist oral snuff (snus) and pancreatic cancer: Pooled analysis of nine prospective observational studies". *International Journal of Cancer*, vol. 141, nr. 4, s. 639-857.
- Bengtsson, Ingemar, & Kopsch, Fredrik, 2020. "Återanpassning efter coronakrisen: Nytt liv för stadskärnan". Entreprenörskapsforum.
- Dagens industri*, 2023. "Spotify fick nej till nattarbete – tar frågan till domstol". <<https://www.di.se/digital/spotify-fick-nej-till-nattarbete-tar-fragan-till-domstol/>> (Hämtad 2023-06-12)
- Demoskop-rapport 2023 (opublicerad)
- Ergo, 2015. "Folkes i konflikt med facket om nattöppet". <<https://www.ergo.nu/nyheter/20150601-folkes-i-konflikt-med-facket-om-natt%C3%B6ppet>> (Hämtad 2023-06-12)
- EU-kommissionen, hämtat från https://ec.europa.eu/transport/road_safety/going_abroad/denmark/speed_limits_sv.htm (2023)
- Folkhälsomyndigheten <<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/utveckling-inom-andts-anvandning-och-ohalsa/anvandning/alkoholkonsumtion-i-befolkninge/>> (Hämtad 2023-06-12)
- Folkhälsomyndigheten <<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/utveckling-inom-andts-anvandning-och-ohalsa/skadeverkningar/alkoholens-skadeverkningar/>> (Hämtad 2023-06-12)
- Fotboll direkt, 2022. <https://fotbolldirekt.se/2022/06/16/vilken-kommersiell-kraft-for-bajen-etta-pa-tung-lista> (Hämtad 2023-06-12)
- Fritz Englund, Alexander, 2016. "Farväl till Systembolaget". Timbro. <<https://timbro.se/allmant/farval-till-systembolaget/>>
- Fölster, Stefan "Prischocken". Timbro, 2022. <<https://timbro.se/ekonomi/prischocken-sa-kan-de-hoga-priserna-pressas-tillbaka-igen>>
- Göteborgs-Posten*, 2016:1. "KLART: Norge tillåter pyroteknik på läktaren." <<https://www.gp.se/sport/fotboll/klart-norge-till%C3%A5ter-pyroteknik-p%C3%A5-l%C3%A4ktaren-1.3765254>> (Hämtad 2023-06-12)
- Göteborgs-Posten*, 2016:2. "Få problem med legal pyroteknik i Norge". <<https://www.gp.se/sport/fotboll/f%C3%A5-problem-med-legal-pyroteknik-i-norge-1.3848307>> (Hämtad 2023-06-12)
- Göteborgs-Posten*, 2022. "Hammarkullekarnevalen straffas för sin höga ljudnivå". <<https://www.gp.se/kultur/kultur/hammarkullekarnevalen-straffas-f%C3%B6r-sin-h%C3%B6ga-ljudniv%C3%A5-1.73905507>> (Hämtad 2023-06-12)
- Polismyndigheten, 2021 "Myndighetsgemensam lägesbild – organiserad brottslighet".

Proposition 2004/05:118. Tobaks kontroll – genomförande av WHO:s ramkonvention om tobaks kontroll m.m.

SFS 2018:2088. Lagen om tobak och liknande produkter

SFS nr: 2009:730 om handel med vissa receptfria läkemedel

Skatteverket, 2023. <<https://skatteverket.se/foretag/skatterochavdrag/punktskatter/tobaksskatt/skattesatserfortobak.4.46ae6b26141980f1e2d4664.html>> (Hämtad 2023-06-12)

SOU 1957:13. ”Den statliga indirekta beskattningen”.

SOU 2005:25. ”Gränslös utmaning – alkoholpolitik i ny tid”.

Sundén, David, 2021. ”Med monopolen som beställare”. Timbro. <<https://timbro.se/allmant/med-monopolen-som-bestallare/>>

Sundén, David. 2019:2. ”Synd och skatt – en ESO-rapport om politiken inom områdena alkohol, tobak och spel”.

Svensson, Mattias. 2021. *Så roligt ska vi inte ha det – en historia om svensk alkoholpolitik*. Timbro förlag.

SVT, 2019. ”Den hembrända spriten snart ett minne blott”. <<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/den-hembranda-spriten-snart-ett-minne-blott>> (Hämtad 2023-06-12)

Sydsvenskan, 2017. ”Små hälsorisker med att jobba natt”. <<https://www.sydsvenskan.se/2017-07-15/sma-halsorisker-med-att-jobba-natt>> (Hämtad 2023-06-12)

Tiberg, Hugo, 2010. ”Ny sjöfyllerilagstiftning”. *Svensk Juristtidning*, Häfte 7. <<https://svjt.se/svjt/2010/620>>

UNT, ”Grannar klagade på oljud – basketkorgar togs ned”. <https://unt.se/sport/upsala/artikel/basketkorgar-togs-ner-nar-grannarna-klagade-kommunen-bemoter-kritiken-en-bullermatning-har-genomforts/rog17qdl> (Hämtad 2023-06-12)

WSP. (2019). ”Cityklimatet 2018”. Hämtad från <https://www.fastighetsagarna.se/aktuellt/rapporter/sveriges-rapporter/cityklimatet-2018/?county=2>

Yle, (2016). ”Finland har högsta promillegränsen till havs – vissa är fulla vid rodret”. 05-08-2016. <<https://svenska.yle.fi/a/7-1097242>> (Hämtad 2023-06-12)

Fria marknader
Personlig frihet
Öppna samhällen